

איפה?  
מגילת איכה של הנפש





חגי לונדין

# איפה? מגילת איכה של הנפש



Rabbi Hagay Lundin  
*Where Are You? – Megillat Eikha of the Soul*

חגי לונדין  
איפה? – מגילת איכה של הנפש

עורך אחראי: ראובן ציגלר  
עורכת ראשית: אוריה מבורך  
עורכת משנה ומגיה: אפרת גרוס  
עריכה לשונית: נדב גרשון  
עימוד: רינה בן גל  
תמונת עטיפה: שמואל לעסרי

© כל הזכויות שמורות לחגי לונדין, 2023

ספרי מגיד, הוצאת קורן  
ת"ד 4044 ירושלים 9104001  
טל': 02-6330530 פקס: 02-6330534  
www.korenpub.co.il

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לאחסן  
במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני,  
אופטי, מכני, או אחר כל חלק שהוא מן החומר שבספר זה.  
שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור  
בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמוציא לאור.

מסת"ב 978-965-526-357-2 ISBN

Printed in Israel 2023 נדפס בישראל

# תוכן עניינים

הקדמה – היום שבו ככתה השמש ז. ....

## מגילת איכה

19..... קינות שלפני קריאת מגילת איכה

25..... איכה

## מגילה של הנפש – איכה

37..... פרק א: ריקנות

47..... פרק ב: בערות

57..... פרק ג: בדידות

71..... פרק ד: אובדנות

79..... פרק ה: תקווה

## קינות לליל תשעה באב

87..... קינות מתקנות

99..... קינות נוסח אשכנז

106..... קינות נוסח עדות מזרח



# היום שבו כבתה השמש

## אבלות

ימי שלושת השבועות – מי"ז בתמוז עד ט' באב – נקבעו בעם ישראל כימי אבלות. בימים הללו הנהיגו חז"ל שלא להתחתן ולהסתפר, למעט בשמחה ובשמיעת מוזיקה. מראש חודש אב האבלות מחמירה ויש גם המתנזרים מאכילת בשר ושתיית יין. י"ז בתמוז וט' באב נקבעו כימי צום, ובאחרון תיקנו חכמים לקרוא את מגילת איכה המיוחסת לירמיהו הנביא, ולומר קינות שהתחברו במהלך הדורות. אלו ימים של כאב המכונים "בין המצרים" על שם הפסוק "כָּל רִדְפֵיהָ הַשִּׁיגוּהָ בֵּין הַמְצָרִים" (איכה א, ג). מה אירע בימים הללו? בעשרה בטבת החל המצור על ירושלים, לאחר שלוש שנים בי"ז בתמוז נפרצו החומות, ובתשעה באב נשרף בית המקדש. בעקבות חורבן בית המקדש הראשון יצא עם ישראל לגלות בבל; ולאחר חורבן בית המקדש השני יצא עם ישראל לגלות נוספת, שנמשכה עד דורות אלו.

לא חסרות אם כן סיבות להצטער בימים האלו – החל מהטבח של מאות אלפי יהודים בתקופות האפלות הללו, המשך באובדן הבית הלאומי היהודי והרדיפות בגלויות השונות, וכלה בחורבן בתי המקדש.

## לא מרגישים

האמת הלא־נוחה היא שהבנה גולמית של הסיבות המנויות לעיל מקשה עלינו לחוש צער בימים הללו; הכאב התערפל במהלך השנים. אנו חיים

## איפה? – מגילה איכה של הנפש

בעולם המודרני של המאה ה-21, עולם עשיר ובטוח, שמעולם לא היה בו מצבו הפיסי של העם היהודי טוב יותר. רובו של עם ישראל מצוי בארץ ישראל; חורבן בתי המקדש והפסקת עבודת הקורבנות נתפסים כאובדן פולחן דתי שאינו רלוונטי לחיים המודרניים; הגלות ושפיכות הדמים של העבר הם זיכרון רחוק.

מנהגי האבלות שאנו נוהגים בימים הללו מבוצעים אצל רובנו כחובה דתית גרידא. גם מגילת איכה והקניות נדמות כטקסטים מליציים ודיכאוניים, וקריאתן מנסה לכפות עלינו צער שאינו חשים אותו באמת. הפער בין האווירה שניסו חז"ל לשוות לימים הללו לבין תחושותינו הנוכחיות מוליד אדישות וניכור. רבות מן השאלות שנשאלות בדורנו, למשל, מאופיינות בניסיון למצוא היתרים דחוקים לשמיעת מוזיקה ולקיום אירועי שמחה בימים אלו למרות הכול; לפני צומות י"ז בתמוז וט' באב רבים מוטרדים מן השאלה "כיצד להעביר את הצום באופן שלא נרגיש אותו?"; והאיחול הפופולרי – למרבה המבוכה – הוא "צום קל!".

### חולשת חינוך

לעיתים, הצורך לצקת תוכן משמעותי לימים הללו מתגלגל לניסיון הקבלה בין ימי העבר לאקטואליה הפוליטית של ימינו. אני נוהג לכנות הקבלה זו בשם "חולשת חינוך" או "ראגת חינוך": תמציתה היא שמדינת ישראל עומדת כיום על סף תהום, וכדוגמת העבר מאוימת ביטחונית בידי כוחות אדירים השקולים לאימפריות הבבלית והרומאית. החברה הישראלית מושחתת מיסודה, עושקת יתום ואלמנה כבשלהי בית ראשון; והמתחים החברתיים בתוכה מזכירים את "שנאת החינוך" שהייתה בימי בית שני.

המסקנות מתיאוריה עגמומית זו שבימים אלו יש לקונן על גורלנו המר ולוותר על הריבונות היהודית בארץ ישראל מפחד לחצים בינלאומיים; להשקיע את המשאבים בכלכלה סוציאליסטית ובזכויות מהגרים זרים (ה"אלמנות", ה"יתומים" וה"גרים" של זמננו); וכדי למנוע "שנאת חינוך" יש לטשטש את ייחודה של המסורת היהודית

ח



היום שבו ככתה השמש

ולהתמקד במכנה המשותף הנמוך של "מדינת כל אזרחיה" – צורכי החיים הבסיסיים – קיום כלכלי, חופש ובידור להמונים. הפוך על הפוך, ימים שתוקנו לצורך תשובה ותקווה הופכים לימי נהי ובכי של חולשה.

### המצב בפועל

אף שנביאי החורבן המודרניים נוהגים לראות עצמם כ"מוכיחים בשער" כירמיהו הנביא ורבן יוחנן בן זכאי בשעתם, המציאות בימינו שונה לחלוטין: מדינת ישראל היא אימפריה אזורית ואינה נמצאת באיום קיומי משום צבא בסדר גודל רומאי או בבלי. אנו מוקפים במדינות ערב כושלות ובארגוני טרור קיקיוניים. הפערים הצבאיים, הטכנולוגיים והאנושיים בינינו לבין אויבינו הם אדירים ורק הולכים וגדלים. נוסף על כך, העם היהודי נמצא כעת במצב הכלכלי הטוב ביותר בתולדותיו. רמת החיים במדינת ישראל היא בין הגבוהות בעולם וכולם נהנים מכך. החסד והעזרה ההדדית הם ערכים עליונים בחברה הישראלית, וניכרים הם בימי שגרה ועוד יותר בימי חירום. גם ההפחדות בדבר "שנאת חנם" ו"מלחמת אחים" הן הבל: מלחמות פנימיות מהוות איום ממשי על חברה בעת שמצויים בתוכה כוחות שקולים המסוכסכים ביניהם. המצב כיום הוא שרוב מוחלט של הציבור היהודי במדינת ישראל הוא בעל מכנה משותף חזק של מסורתיות ולאומיות. ישנו ציבור קטן וכוחני, דומיננטי בתקשורת, באקדמיה ובמשפט, שמנסה להציג מיצג שווא של מדינה מפולגת העומדת על סף תהום כדי להעניק משקל יתר לדעותיו. מצבנו הפיסי והחברתי במובן הפשוט מעולם לא היה טוב יותר, לא על כך אנו בוכים בימי בין המיצרים.

הסיבה שבעבורה אנו שרויים בצער במאה ה-21 על חורבן בתי המקדש היא נוקבת ורלוונטית מאין כמוה – אובדן המשמעות הרוחנית! העולם שלפני חורבן בתי המקדש והעולם שלאחריו אינו אותו עולם. היום שבו חרב בית המקדש הוא היום שבו איבדה האנושות את המשמעות לחייה; זהו היום שבו ככתה השמש, ועדיין מתקשה היא להאיר בשנית.

ט

## איפה? – מגילה איכה של הנפש

### חיים מאושרים

בתי המקדש, בעת שעמדו על תילם בירושלים, שימשו לא רק כבתי כנסת מפוארים אלא ייצגו עידן שבו חיי היום-יום גילמו תחושות אדירות של משמעות, שייכות ורוחניות. חייו של אדם ממוצע באותם ימים היו שונים לחלוטין מאשר ימינו. מהרגע שבו ליטפו קרני השמש את פניו בכוקר ועד העת שבה הלך לישון – האדם התנ"כי היה עטוף בתחושות קיומיות של חיבור לאידיאל נצחי.

הממד ההכרתי אומנם לא היה מפותח כדורנו, אולם הממד הרגשי היה סוער וגועש: בזמן העבודה בשדה ובבתי המלאכה, במסגרת המשפחתית וברגעי חג ומועד – חש בן האדם שיש טעם לחייו; הקיום היום-יומי לא נתפס כמסע הישרדות פיסית – שנמלטים ממנו לתאוות יצריות מזדמנות – אלא כבעל משמעות וערך. ודאות, תחושות טוטליות ואושר היו מנת חלקם של הדורות הללו (המראה השחורה של אותן חוויות היו פולחני האלילות הפגאניים שלקחו את העוצמות הללו לאקסטוזות פראיות של יצרים וגסות).

תחושת המשמעות הגיעה למיצוי מקסימלי בבית המקדש. שלוש פעמים בשנה הייתה עולה המשפחה לרגל לירושלים, ושם נפגשה בעוצמת חיים שכונתה "קדושה" ("להקדיש" בעברית משמעה "לייחד"); "בית המקדש" משמעו מקום שבו מתייחדים ומתמזגים באופן מוחלט עם משמעות החיים). בית המקדש היה מקום קסום ופלאי שבו נפגשו מרכיבי החיים כולם – דומם, חי, צומח ואדם – בהרמוניה מדויקת. אדם חווה התעלות רוחנית שהיו שותפים לה חושיו כולם: היה רואה בעיניו אסתטיקה יפיפייה של זהב, כסף נחושת; מריח את עשן הקטורת; ממשש את בעלי החיים; שומע את שירת הלויים; ומקריב קורבנות. לכל מצב נפשי שבו היה שרוי – תחושת אשמה על חטאיו, שמחה, שלמות, התעלות – היה קורבן ייעודי משלו; בכל רגע, בימי שגרה או בימי שבת ומועד, הייתה דרך ייחודית "להתקרב" אל משמעות החיים.

בימי המלך שלמה, הנחשבים כ"תור הזהב" של ימי הבית הראשון, אנו מוצאים בתנ"ך תיאורים של עוצמות חיים מפליאות: "וַיְהִי לָחֵם

י